

KOROZJA I POWŁOKI OCHRONNE	NORMA BRANŻOWA	BN-77 <hr/> 1071-01
	Korozja metali Badania laboratoryjne żaroodporności w atmosferach nawęglających	
	Grupa katalogowa 0309	

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy jest laboratoryjna metoda badania żaroodporności w atmosferach nawęglających, żaroodpornych stali i staliwa, niezabezpieczonych powłokami ochronnymi, stosowanych w budowie urządzeń do obróbki cieplno-chemicznej metali.

1.2. Określenia

1.2.1. Stal (staliwo) żaroodporna — stal (staliwo) odporna na korozyjne działanie gazów (atmosfery nawęglającej) w wysokich temperaturach.

1.2.2. Umowna szybkość działania atmosfery nawęglającej — przyrost masy stali lub staliwa przypadający na jednostkę powierzchni i czasu na skutek działania atmosfery nawęglającej w określonym czasie.

1.2.3. Pozostałe określenia — wg PN-76/H-01200 i BN-76/1549-01.

2. METODA BADANIA

2.1. Zasada metody polega na określaniu żaroodporności stali i staliwa w wyniku cyklicznego wygrzewania tych materiałów w ciągu 400 h

2.2. Urządzenia i przyrządy

a) Piece elektryczne oporowe z gazoszczelną retortą. Rozrzut lub wahanie temperatury w przestrzeni roboczej retorty nie powinno być większe niż ± 5 K. Konstrukcja pieca powinna umożliwiać stały i dostateczny przepływ atmosfery gazowej przez przestrzeń roboczą. Retorta pieca powinna być wykonana z materiału odpornego na działanie atmosfery nawęglającej. Przyrządy kontrolno-pomiarowe stanowiące wyposażenie pieca powinny umożliwiać regulację i kontrolę temperatury.

b) Statyw, na którym umieszcza się próbki w piecu, powinien zapewnić zetknięcie się próbek ze statywem tylko w kilku punktach. Statyw powi-

nien być wykonany z materiału odpornego na działanie atmosfery nawęglającej.

2.3. Środowisko nawęglające

2.3.1. Atmosfera nawęglająca do badań powinna wykazywać w określonej temperaturze taki potencjał węglowy (zwykle $0,8 \div 1,2\%$ C), jaki charakteryzuje atmosferę, w której dana stal (lub staliwo) ma być stosowana.

2.3.2. Natężenie przepływu atmosfery nawęglającej należy ustalić w wysokości zapewniającej utrzymanie się płomienia przy wylocie z retorty i nie może być niższe od dwóch objętości retorty w ciągu 1 h.

2.3.3. Otrzymywanie atmosfery nawęglającej do badań

— z butli zawierającej sprężoną atmosferę nawęglającą lub
— z generatora atmosfery.

Ze względu na małe ilości potrzebnej atmosfery oraz okresową pracę zaleca się stosowanie generatorów wytwarzających atmosferę z ciekłych związków organicznych.

2.4. Pobieranie i licznosc próbek do badań

2.4.1. Pobieranie próbek. Próbki w postaci odinków próbnych z nadatkiem na obróbkę mechaniczną i cieplną należy pobrać losowo z półfabrykatów.

2.4.2. Licznosc próbek. Do badania w jednej atmosferze i temperaturze należy pobrać co najmniej 6 próbek.

2.5. Przygotowanie próbek do badań

2.5.1. Wielkość i kształt. Próbki z materiału żaroodpornego o wymiarze $\phi 15 \times 30$ mm powinny być wykonane z dokładnością $\pm 0,1$ mm.

Dopuszcza się próbki o innych kształtach i wymiarach, jednak wyniki uzyskane z tych badań nie mogą być porównywane z wynikami uzyskanymi na próbkach o $\phi 15 \times 30$ mm.

2.5.2. Chropowatość powierzchni. Wartość parametru chropowatości R_a wg PN-73/M-04251 na

Zgłoszona przez Instytut Mechaniki Precyzyjnej
 Ustanowiona przez Dyrektora Zjednoczenia Urządzeń Technologicznych TECHMA dnia 7 lutego 1977 r.
 jako norma obowiązująca w zakresie czynności określonych normą od dnia 1 października 1977 r.
 (Dz. Norm. i Miar nr 7/1977 poz. 20)

powierzchniach próbki nie powinna przekraczać $0,160 \mu\text{m}$.

Grat na próbkach po szlifowaniu jest niedopuszczalny. Nie dopuszcza się do badań próbek wykazujących po szlifowaniu wady powierzchniowe widoczne nieuzbrojonym okiem.

2.5.3. Stan obróbki cieplnej i plastycznej próbek powinien być taki, w jakim dana stal (lub staliwo) ma być stosowana.

2.5.4. Odtłuszczenie próbek przeprowadza się w chloroformie, trójchloroetylenie lub w mieszaninie eteru i etanolu (1:1). Po odtłuszczeniu należy próbki wysuszyć na powietrzu.

2.5.5. Określanie masy próbek należy przeprowadzać po obróbce mechanicznej i odtłuszczeniu z dokładnością do 0,5 mg.

2.5.6. Znakowanie próbek. Próbki należy identyfikować przez ich właściwe ułożenie na statywie (2.2b). Nie zaleca się znakowania próbek powodującego uszkodzenie ich powierzchni.

2.6. Sposób wykonania badań obejmuje następujące czynności:

- a) przygotowanie próbek wg 2.4 i 2.5, umieszczenie ich na statywie i włożenie statywu wraz z próbkami do retorty pieca (zwrócić uwagę na szczelność zamknięcia),
- b) doprowadzenie azotu technicznego z butli do retorty i ustalenie przepływu zgodnie z 2.3.2,
- c) włączenie grzania pieca,
- d) otwarcie przepływu atmosfery nawęglającej po osiągnięciu temperatury 973 K (700°C) w retorcie, nie wyłączając grzania, stopniowo zamykając przepływ azotu,
- e) ustalenie przepływu atmosfery nawęglającej i zapalenie jej przy wylocie pieca,
- f) skontrolowanie potencjału węglowego atmosfery metodą nawęglania folii z miękkiej stali po osiągnięciu temperatury pieca,
- g) włączenie przepływu azotu technicznego przy stopniowym zamykaniu atmosfery nawęglającej aż do całkowitego zamknięcia (po upływie 4 godz od czasu ustalenia odpowiedniej temperatury i przepływu atmosfery nawęglającej),
- h) wyłączenia grzania pieca,
- i) wyjęcie statywu z próbkami i poddanie ich oględzinom po obniżeniu temperatury w piecu do co najmniej 373 K (100°C),
- j) ponowne umieszczenie w retorcie pieca próbek ze statywem i kolejno powtórzenie opisanych czynności.

Całkowity czas trwania badań powinien wynosić 100 cykli 4-godzinnych w atmosferze nawęglającej.

Dopuszcza się także badanie przy nawęglaniu ciągłym i w ciągu dłuższego czasu.

2.7. Badanie próbek po całkowitym wygrzewaniu w atmosferze nawęglającej. Próbki ochłodzone po całkowitym wygrzewaniu (100 cykli) w atmosferze nawęglającej należy wytrzeć szczotką włosianą i wypłukać w alkoholu etylowym, następnie wysuszyć na powietrzu i ponownie zważyć z dokładnością do 0,5 mg. Jednocześnie należy kontrolować, czy na powierzchni próbek są wżery, odpryski, narosty i znaki korozji nierównomiernej.

2.8. Obliczanie wyniku badania. Szybkość działania atmosfery nawęglającej (V) wyrażona w $\text{g}/\text{m}^2 \cdot \text{h}$ należy obliczyć wg wzoru

$$V = \frac{G_{to} - G_o}{t \cdot s} \quad (1)$$

w którym:

- G_{to} — masa próbki po badaniu, g,
- G_o — masa próbki przed badaniem, g,
- s — całkowita powierzchnia próbki przed badaniem, m^2 ,
- t — czas badania, h.

2.9. Wynik końcowy badania. Za wynik szybkości działania atmosfery nawęglającej należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników otrzymanych dla co najmniej 6 próbek.

2.10. Ocena żaroodporności. Za podstawę żaroodporności stali (lub staliwa) należy przyjąć umowną średnią szybkość działania atmosfery nawęglającej, która wynosi:

- do $0,05 \text{ g}/\text{m}^2 \cdot \text{h}$ — odporna,
- powyżej $0,05$ do $0,30 \text{ g}/\text{m}^2 \cdot \text{h}$ — obniżona odporność,
- powyżej $0,30 \text{ g}/\text{m}^2 \cdot \text{h}$ — nieodporna.

Stal (lub staliwo) jest nieodporna, jeśli szybkość działania atmosfery ma znak ujemny (występują ubytki masy).

Jeżeli po zakończeniu badań wystąpią na badanych próbkach pęknięcia, wżery, odpryski, narosty, wówczas:

- próbki odporne należy uznać za próbki o obniżonej odporności,
- próbki o obniżonej odporności należy uznać za próbki nieodporne.

2.11. Protokół z badania może zawierać następujące dane:

- a) skład chemiczny stali (staliwa),
- b) stan obróbki cieplnej i plastycznej,
- c) wymiary i liczbę próbek,
- d) charakterystykę atmosfery (z butli, generatorową, potencjał węglowy, skład chemiczny),
- e) zastosowanie temperatury badania,
- f) metodę badania,

- g) opis wyglądu powierzchni próbek w czasie i po badaniu, i) średnie arytmetyczne szybkości działania atmosfery,
h) masy próbek przed i po badaniu, k) ocenę żaroodporności.

KONIEC

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Instytut Mechaniki Precyzyjnej, Branżowy Ośrodek Normalizacyjny, Warszawa.

2. Normy związane
PN-76/H-01200 Obróbka cieplna metali. Nazwy i określenia
PN-73/M-04251 Struktura geometryczna powierzchni. Chropowatość powierzchni. Określenia podstawowe i parametry

BN-76/1549-01 Atmosfery regulowane do obróbki cieplnej metali. Nazwy, określenia i podział

3. Autorzy projektu normy — mgr inż. Czesław Andrzejewski, dr inż. Mieczysław Pachowski, Instytut Mechaniki Precyzyjnej, Warszawa.

4. Wydanie 3 — stan aktualny: marzec 1986 — bez zmian.